

Blæsevej, rekontekstualiseret

Auken, Sune

Published in:

Københavns Universitets almanak : skriv- og rejse-kalender for det år efter ...

Publication date:

2003

Document version

Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):

Auken, S. (2003). Blæsevej, rekontekstualiseret. *Københavns Universitets almanak : skriv- og rejse-kalender for det år efter ...*, (2003), 99-103.

Beaufort-skalaen

Tilegnet Jess Ørnsbo

Røg stiger lige op. En blåsort tyr går omkuld på engen. Havet spejlblankt. Røgens drift viser netop vindens retning, større kapitaloverførsler fryser til is, vindfløj påvirkes ikke. Små fiskeskællignende krusninger, men uden skum, erindring og glemsel flettes ind i hinanden, henrevet aften. Vinden føles i ansigtet, små blade bevæger sig, livslange venskaber indgås på grund af en dum misforståelse, vimpler løftes, vindfløj viser vindens retning. Ganske korte småbølger, som ikke brydes, barnekæresten gennemprygler hinanden mens mørket falder på. Blade og små kviste bevæger sig uafbrudt, lette flag og vimpler strækkes, forskere fra DTU udregner B.S. Ingemanns nøjagtige lysfølsomhed. Kraftige småbølger, toppene begynder at brydes, glasagtigt skum, ræve og grævlingers duft gennemtrænger pengeinstitutter og kirker, støv, løs sne og papir løftes, lagerforvaltere og motorsagkyndige synger for hinanden med høje klare stemmer, kviste og mindre grene bevæger sig. Hyppige skumtoppe, ældre medborgere svæver en anelse over jorden, små løvtræer begynder at svaje, toppede småbølger viser sig på damme og søer, rejsning. Middelstore bølger af langagtig form, prikkede kjoler løftes højt, det synger i telefonledningerne. Store bølger, hvide skumtoppe overalt, store træer bevæger sig, 5 endeløse TV-serier flyder sammen og kulminerer i et program om kræft, hvidt skum fra brydende bølger begynder at føres i striber i vindens retning. Kviste og grene brækkes af træerne, besværligt at gå mod vinden, temmelig høje og ret lange bølger, store mængder symbolsk poesi sendes til killelorens og kommer tilbage som en træ lille livsanskuelse, bølgetoppenes kamme begynder at brydes til skumsprøjt, der føres i striber i vindens retning. Træstammer bevæges stærkt, store grene knækkes af, evig troskab loves og holdes, høje bølger, tætte skumstribes, bølgetoppene begynder at vælte over, alle ord rimer på hinanden, træer rives op med rode, meget høje bølger, havets overflade næsten helt hvid, for at stå må man holde sig fast, mange kvinder overvejer koldpermanent, umådeligt høje søer, havet dækket af hvide skumflader, voldsomt ødelæggende virkninger. Luften fyldt med skum og sprøjt.

Søren Ulrik Thomsen, (1989)

Blåsevej, rekontekstualiseret

Om Søren Ulrik Thomsens digt *Beaufort-skalaen*

Af Sune Auken, adjunkt ved Institut for Nordisk Filologi,
Københavns Universitet

Beaufortskalaen eller *Beaufort Wind Scale* er oprindeligt skabt omkring år 1805 af den engelske admiral Sir Francis Beaufort. Gennem observationer af vindens virkninger på søen muliggjorde den en angivelse af vindens styrke, der var nuanceret nok til i mange sammenhænge at være acceptabel, og som kunne angive sejlsætningen på flådens skibe. Den rakte fra 0, vindstille, til 12, fuld orkan. Den er siden blevet suppleret med en række tilsvarende observationer af vindens virkning på land, der også tillader os landkrabber at angive vindstyrke med beaufortskalaen. Ligesom den efter nogen forvirring har fået påhæftet vindens fart i sekundmeter til hver enkelt vindstyrke, så den mod alle odds stadig i dag regnes for et relevant meteorologisk redskab.¹⁾

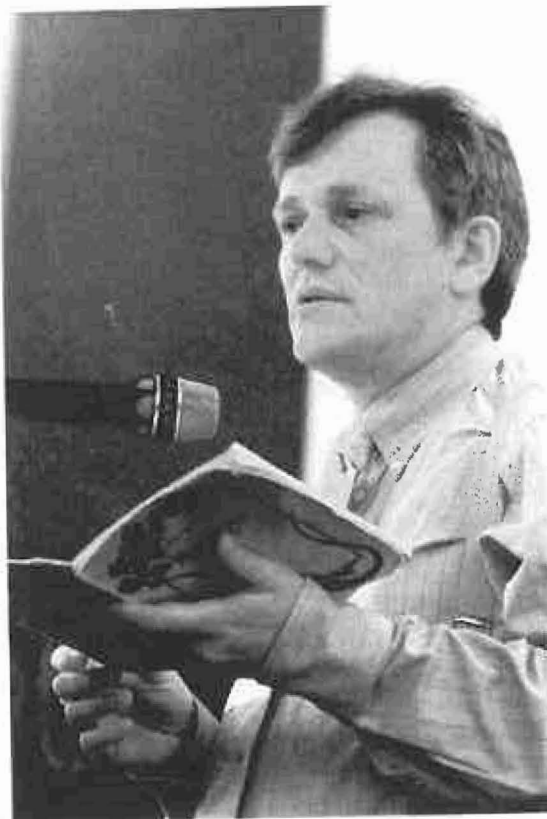

Sir Francis Beaufort (1774 – 1857)

To år efter udgivelsen af den digtsamling, der angiver det første afgørende vendepunkt i hans forfatterskab, *Nye digte* (1987), lod digteren Søren Ulrik Thomsen et massivt prosadigt under titlen *Beaufort-skalaen* trykke i *Den blå Port*, et tidskrift, han havde oprettet sammen med kritikeren Erik Skyum-Nielsen i 1985, og som de redigerede sammen frem til 1991. Digtet er aldrig blevet optaget i nogen af Thomsens digtsamlinger, men har opnået den for et digt usædvanlige ære at blive aftrykt i encyklopædien som illustration til netop artiklen om Beauforts vindskala, i øvrigt sammen med en udgave af vindskalaen, som ikke er den, Thomsen har lagt til grund for digtet.

1) Yderligere oplysninger om Beauforts vindskala kan findes i Steffen Hartby: »Gamle og nye vindstyrke betegnelser«. In *Vejret* (medlemsblad for Dansk meteorologisk Selskab) 3/3, juli 1981. Se også NWS Chicagos hjemmeside: <http://www.crh.noaa.gov/lot/webpage/beaufort>.

Thomsens digt er en af hans karakteristiske prosadigte.²⁾ De første af slagsen dukker op i hans anden digtsamling *Ukendt under den samme måne*, og de får deres store udfoldelse i de to digtsamlinger, som ligger omkring *Beaufort-skalaen*, førnævnte *Nye digte* og *Hjemfalden* (1991). I *Nye digtes* prosadigte havde Thomsen opbygget en særligt forpustende diktion, hvor digtets massive grafiske fremtræden blev modsvaret af en sammentrykkende og ophobende tendens i dets syntaks og i dets sammenføring af forskelligartede elementer. Disse træk når et topunkt i *Beaufort-skalaen*.

Digteren Søren Ulrik Thomsen. Fotograf Jens Dresling

Af de utallige udgaver af Beauforts vindskala har Thomsen indlysende nok grebet den version, som var i brug, da digtet blev skrevet, nemlig DMIs revi-

²⁾ Begrebet prosadigt er drilsk. I ældre tid brugtes det til at betegne et digt uden metrum og rimmonster, altså et friversdigt. I dag bruges det til at betegne et digt, der er sat som prosa altså uden digtets almindelige karakteristiske linjebud. Jeg bruger det her i sidstnævnte betydning.

derede udgave af vindskalaen fra 1976.³⁾ Hovedparten af Thomsens digt er simpelthen teksten fra vindskalaen ordret aftrykt, men han har foretaget væsentlige forandringer. For det første har han udeladt en række udsagn fra vindskalaen, særligt i de højere vindstyrker. Meningen med dette er formentlig at få en bedre flugt i fremstillingen og i særdeleshed en større koncentration i de højere vindstyrker, således at der opnås en accelerationseffekt, idet vindstyrken bliver kraftigere og kraftigere. Samtidig har flere af de udeladte udsagn forbehold indbygget i sig, »sandsynligvis skumsprøjt«, »tagsten kan blæse ned« og »skumsprøjt kan påvirke sigtbarheden« (kursiverne er mine sa.), hvad der går imod den stadig mere pågående og ophidsede diktion i digtets afslutning. For det andet ville vindskalaens tekst normalt blive opstillet i et nydeligt skema med angivelse af progressionen gennem de tolv vindstyrker og med separate kolonner til vindens effekt på havet og på landjorden samt med angivelser af betegnelserne for de forskellige vindstyrker (svag luftning, jævn vind, stiv kuling osv.) og vindens bevægelser i hhv. knob, sekundmeter og km/t. I Thomsens digt er alle angivelser udeladt, og teksten er blevet trykket sammen som et fortløbende stykke i prosadigtets kasseform uden nogen angivelse af overgangene mellem vindstyrkerne og uden noget forsøg på at holde vindens effekt på land og til vands ude fra hinanden. For det tredje har Thomsen gennem tegnsætningen styret rytmen, således at de stille vindstyrker er præget af mange punktummer, mens de kraftigere har flere kommaer og således en mere stakåndet rytme. For det fjerde har Thomsen skudt en række udsagn ind i skalaens forløb, som nok syntaktisk set ligner digtets oprindelige udsagn, men som ikke på nogen meningsfuld måde kan siges at have at gøre med konstatering af vindstyrke ved observation af vinden virkninger.

Thomsen har dermed foretaget, hvad man i litteraturvidenskabelig terminologi kan kalde en rekontekstualisering. Han har fjernet et tekststykke fra dets oprindelige sammenhæng eller kontekst og indsat det i sin egen nye og anderledes sammenhæng. Det er et hyppigt forekommende fænomen overalt i litteraturen og en gentagen bevægelse hos Thomsen selv. Idet en tekst således overtager elementer, opstår der et avanceret spil imellem den oprindelige og den nye tekst, hvor den nye tekst kan alt fra at omfavne sit forlæg og digte videre på det til aggressivt at angribe det i håbet om at kunne destruere det eller overtage dets plads i senere læseseres bevidsthed.⁴⁾

Digtets rekontekstualisering bruger den oprindelige tekst på en skæv måde. Det er i første omgang selve den sproglige form, hvori beskrivelserne af vejr-fænomenerne er udformet, der træder frem i digtet. Beskrivelserne i Beauforts vindskala er udformet i et forsøgt neutralt sprog med en formuleringsmæssig ensdannethed, som trækker interessen væk fra formuleringen og hen imod de beskrevne. Skalaen er holdt i en kombination af simple hovedsætninger, nogle gange med en enkelt ledsætning påhæftet og næsten altid med subjektet foranstillet verbet, og af enkle opremsninger af observationer »kraftige småbølger«, »Middestore bølger af langagtig form« eller »havets overflade næsten helt hvid«. Idet Thomsen flytter teksten ind i et digt, bliver skalaens neutrale sprog imidlertid læst på lyrikkens retoriske præmisser. Samtidig kommer de enkelte punkters udsagn til at blive læst som et sammenhængende og fremadskridende tekststykke.

³⁾ DMIs udgave af Beauforts vindskala fra 1976 kan ses optrykt i Hartby (1981), side 21.

⁴⁾ En mere omfattende analyse af en af Thomsens rekontekstualiseringer kan findes i Sune Auker og Svend Skriver: »Thomsens agon. Eller hvordan man skriver sig igennem et forbillede«. In *Spring* 16. 2001. Den tilgængelige såvel teoretiske som analytiske litteratur om relationen imellem forskellige tekster er monstrøst omfattende.

Endsnetheden i skalaens formuleringer aflæses dermed ikke som en neutralt konstaterende diktation, men som en retorisk opbygning, da gentagelsesfigurer i digtekunsten næsten altid opfattes som emfatiske og som bevægelser ind i en retorisk højstil. Dette understøttes af den sammenhæng i teksten, som opstår, når Thomsen ophæver skemaets grænser. Derved kommer der nemlig en bevægelse gennem de tolv vindstyrker, som får karakter af en stejlt stigende vækst i vindstyrken, der går fra vindstille til fuld orkan på mindre end en side. Allerede fra omkring vindstyrke syv begynder blæstens virkninger at være markante. Således bemærkes det i en tidlig version af skalaen ved vindstyrke 8, at »all smacks make for harbour, if near«⁵⁾; derefter er det kun flådeskibet, »Man-of-war«, der kan holde til at være på havet, omend med stadig mindre sejlføring. Når *Beaufort-skalaen* er en af Thomsens foretrukne oplæsningsstykker, er årsagen formentlig netop denne opbygning, som også kan gestaltes i måden, digtet læses på. Der er et ordentligt blæsevejr at trykke af.

Oprørt hav ved Vorupør. Fotograf Ole Laasby.

Digtets store retoriske opbygning lever sammen med en satirisk og parodisk tendens i digtet, så der opstår en velkendt thomsensk dobbelthed af seriøsitet og humor, denne gang dog med en næsten entydig overvægt til det humoristiske. Den sammenpressede acceleration er i sig selv ikke helt til at tage alvorligt, men ind i den har Thomsen skubbet en række af sine egne udsagn, som definitivt flytter teksten ud af vejrmålingens og ind i poesiens domæne. Hvor retningen i vindskalaen er klar, og de samme elementer kommer igen og igen, så bevæger Thom-

sens udsagn sig i alle retninger, og nogle gange løbes der decideret kontra på teksten fra vindskalaen. Ved vindstyrke nul anfører digtet således nærmest parodisk at »en blåsort tyr går omkuld på engen«, et absurd billede i det vindstille landskab, og det sidste indskud, digtet laver i vindskalaens tekst midt i vindstyrke 11s tumult, er det banale »mange kvinder overvejer koldpermanent«, der klinger betydeligt mere af ugeblad end af stærk storm. En del af Thomsens indskud har med poesien at gøre, et enkelt af dem blander som digtet selv naturvidenskab og poesi og fremfører, at »forskere på DTH udregner B.S. Ingemanns nøjagtige lysfølsomhed« i endnu en hyldest fra Thomsens side til valgslægtskabet Ingemann, som han føler er blevet behandlet for nedladende af teologien og litteraturvidenskaben; måske er det derfor, han her lader en anderledes videnskabelighed belyse ham. Stormvejret får tilsyneladende ikke kun jord og himmel, men også ordene til at gå i eet, i hvert fald bemærker digtet omkring overgangen mellem vindstyrke 10 og 11, at »alle ord rimer på hinanden«.

Selvom Thomsens indskud altså ikke lader sig diktere af vindens acceleration, er der alligevel talrige overlappende mellem vindskalaens tekst og Thomsens egen. Således foregribes den sang, vinden udløser i telefontrådene, af, at »lagerforvaltere og mortorsagkyndige« lidt tidligere i teksten »synger for hinanden med høje klare stemmer«, en lidt kraftigere vind løfter tilsyneladende samfundets »ældre medborgere«, så de »svæver en anelse over jorden«, og den får også prik-kede kjoler til at »løftes højt«, hvad der måske kan have forårsaget den »rejssning«, der ellers umotiveret optræder under opremsningerne af effekten af en tidligere vindstyrke. En række af udsagnene fanger derudover læseren på det forkerte ben ved at sammenstille elementer, der i øvrigt ikke synes at passe sammen. De syngende mortorsagkyndige og lagerforvaltere er et eksemplar, et andet er udsagnet »livslange venskaber indgås på grund af en dum misforståelse«.

Pointen med disse indskud er ikke at danne en egentligt ny sammenhæng i digtet. De enkelte indskud er klart genkendelige som linjer af Søren Ulrik Thomsen, men de peger i for mange retninger til at danne en egen helhed. I stedet optræder de netop som indskud i digtets hovedlinje, en række skæve replikker og brokker hvis primære formål er at styre eller måske forstyrre læsningen af udsagnene fra vindskalaen, så de ikke kan læses som en simpel fremadskridende angivelse vindens virkninger ved forskellige vindstyrker, men bliver dette forrygende blæsevejrsshow. Digtet er et stort drilleri mod den nøgterne sprogtone i Beauforts vindskala, men samtidig en kærlighedserklæring til den, der ved fingernemme manipulationer og opfindsomme indskud slipper skjulte kræfter løs i meterologernes jomfruelige prosa.

⁵⁾ <http://www.psych.usyd.edu.au/vbb/woronora/maritime/beaufort.html>.